

Szőke Péter*

Pro choice vagy pro life ... vagy pro choice?

Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság ítélete az abortuszhoz fűződő alkotmányos jog tárgyában

1. BEVEZETÉS

2022. június 24-én az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága¹ korszakos jelentőségű ítéletet (*opinion*) hozott egy abortuszperben. A per közvetlen tárgya és tétje Mississippi Államnak a magzat életkora meghatározásáról szóló törvénye, illetve az abban szereplő korlátozás alkotmányossága volt. Az inkriminált rendelkezés értelmében orvosi veszélyeztetés vagy súlyos magzati fejlődési rendellenesség eseteinek kivételével a tizenötödik hét után tilos a terhesség megszakítása. Az ítéletet nagy várakozás előzte meg, mert felsejlett annak lehetősége, hogy a Legfelsőbb Bíróság saját precedensét dönti meg. 1973-ban ugyanis a testület a *Roe v. Wade* ítéletben² arra az álláspontra helyezkedett, hogy a művi terhesség-megszakítás alkotmányos jog, amelyet az egyes államok nem, vagy csak bizonyos feltételek mellett és keretek között korlátozhatnak. A 2022-es *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*³ ítélet azonban, eltérve a precedenstől, lényegében hatályon kívül helyezte a *Roe*-ítéletet, valamint a rá épülő fél évszázados esetjogot.

Az ügy előadója Samuel Alito volt. Őt 2005-ben nevezte ki George W. Bush elnök. A néhai Antonin Scalia legfelsőbb bírósági bírójához hasonlóan konzervatív, olasz származású katolikus, valamint hozzá közelálló nézeteket vall az alkotmány-

értelmezés tekintetében, 'gyakorlati originalistaként' (*practical originalist*) definiálva magát. Ez az iskola az alkotmány szó szerinti szövegéből indul ki, az analógiát mint az értelmezés módszerét kerülve; annyit azonban enged a történeti módszernek, hogy amennyiben az alkotmány valamely alapelvet leszögez, úgy az alapelvet korunk technikai környezetére alkalmazza.⁴ A Legfelsőbb Bíróság statútuma szerint előadó bírónak ő fogalmazta meg véleményét, amelyhez négy másik főbíró csatlakozott, másik két bíró pedig párhuzamos véleményt (*concurring opinion*) fogalmazott meg. Különvéleményt (*dissenting opinion*) három főbíró adott, így az előadó véleménye, megszerezve a szükséges többséget, a testület véleményévé, azaz ítéletévé vált.

Jelen tanulmányban ennek az ítéletnek a részleteit kívánom bemutatni, némi saját elemzéssel és észrevétellel kiegészítve. A téma nem cikket, hanem talán könyvet érdemelne. Az amerikai Legfelsőbb Bíróság ítéletei nagy terjedelmű, összetett, irodalmi igénytel megfogalmazott szövegek. A *Dobbs*-ítélet – a párhuzamos és különvéleményeket és függelékeket beleértve – 215 oldal hosszúságú.⁵ Miközben a többségi, a párhuzamos és különvéleményeket megfogalmazó bírák feladata nem több és nem kevesebb, mint az USA alkotmányának⁶ értelmezése, az ítélet előzményei, háttere és következményei messze túlmutatnak a vizsgált jogkérdésen. Hiszen a döntés és az általa hatályon kívül helyezett ítéletek végső soron az emberi

* Vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály.

1 Supreme Court of the United States, rövidítve: SCOTUS. A továbbiakban ezt a megjelölést is használom.

2 *Roe v. Wade*, 410 U. S. 113 (1973) A SCOTUS ítéleteit az ezek fejlécén jelzett módon hivatkozom.

3 Thomas E. Dobbs, State Health Officer of the Mississippi Department of Health, et al., Petitioners v. Jackson Women's Health Organization, et al. on Writ of Certiorari to The United States Court Of Appeals For The Fifth Circuit Cite as: 597 U. S. ____ (2022) Az itt felhasznált példány oldalszámozása még nem végleges. A lábjegyzetekben tehát így fogjuk jelölni: 597 U. S. ____ (2022), hozzátéve a SCOTUS honlapjáról letöltött dokumentumon szereplő, megfelelő oldalszámot: https://www.supremecourt.gov/opinions/21pdf/19-1392_6j37.pdf, 2023. január 17.

4 Matthew WALTER: Sam Alito: A Civil Man. *The American Spectator*, April 21, 2014 https://web.archive.org/web/20170522135245/https://spectator.org/58731_sam-alito-civil-man/, 2023. január 17.

5 A SCOTUS ítéletei e tekintetben látványosan eltérnek pl. a francia alkotmánytanács lakonikus határozataitól. A francia testület óvakodik annak látszatától is, hogy a jogalkotó vagy a végrehajtó hatalom felségterületére tévedne.

6 Az amerikai alkotmány hatályos szövege: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CDOC-105sdoc11/pdf/CDOC-105sdoc11.pdf>. Kommentárokkal ellátott változatban: <https://tinylink.net/KiH54>, 2023. január 20. Az USA alkotmányának magyar fordítását az amerikai nagykövetség honlapjáról idézzük: <https://tinylink.net/WbJG9>, 2023. január 19. Ezek a szövegváltozatok az alkotmánykiegészítéseket is közlik.

élet mibenlétét érintik, amely pedig – Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön magyar alkotmánybírák halhatatlan megfogalmazásában – a ’jog számára transzcendens, hozzáférhetetlen.’⁷

A bírák tehát rendkívüli kihívás előtt álltak most, és a korábbi ügyekben is: a jog nyelvén, kizárólag az amerikai alkotmány alapján kellett határozniuk olyan kérdésekben, amelyekre ezekben nem találtak, nem találhattak egyértelmű választ, és amelyek elbírálása során a törvény elmosódó betűjét ki-ki a saját meggyőződése, világnézete fényénél tudja csak olvasni. Ehelyütt nem vállalkozhatom arra, hogy az ítélet filozófiai, etikai, politikai, szociológiai és ki tudja, még milyen vonatkozásaira kitérjek. Az olvasó azonban így is érzékelhet majd valamit abból a sokszor elkeseredett vitából és mély megosztottságból, amely az amerikai társadalmat és közéletet jellemzi az abortusz kérdésében. Hozzátenném, hogy nem ez az egyetlen törésvonal: az emberi élettel és méltósággal kapcsolatos hasonló megosztottság áll fenn a halálbüntetéssel és a fegyverviselés korlátozásával vagy szabadságával kapcsolatos nézetek között. Tekintettel arra, hogy a világ első számú politikai, gazdasági és katonai hatalmáról van szó, az ottani polémiai alakulása, a konszenzus és a párbeszéd esetleges meggyengülése aligha marad következmények nélkül legalábbis a nyugati világ jogi és politikai kultúrájára nézve. Az antagonizmusnak tűnő ellentét azonban nem csak a *pro life* és a *pro choice* álláspontok között feszül. A mélyben meghúzódó vita az amerikai államszerkezetről, az Egyesült Államok alkotmányának, az alkotmány értelmezésének természetéről is szól az ’originalisták’ és azok között, akik az alkotmányt – hogy ismét magyar párhuzamot vonjunk – Sólyom László ’láthatatlan alkotmány’ felfogásához hasonlóan élőnek tartják. Az ítélet maga éppen a fentiek miatt szorosan véve nem is az abortuszról és a vele járó morális és antropológiai, jogon túli dilemmákról szól; technikailag a bírák nem tettek mást, mint hogy az abortusz szabályozásának hatáskörét alkotmányos – szövetségi – szintről visszautalták az államok törvényhozásához.

2. A ROE V. WADE MINT A BÍRÓI AKTIVIZMUS PÉLDÁJA?

Mielőtt a tárgyra térnénk, idézzük föl a most hatályon kívül helyezett, keletkezése pillanatától élesen vitatott ítéletet. 1972-ben Jane Roe,⁸ két gyermekét egyedül nevelő anya meg akarta szakítani harmadik terhességét. A beavatkozást azonban a lakóhelye szerinti állam, Texas joga büntetni rendelte. Roe ezért pert indított az illetékes kerületi bíróságnál Henry Wade kerületi ügyész ellen, kérve a bíróságtól annak megállapítását, hogy Texas állam büntetőjogának abortuszt kriminalizáló rendelkezése sérti az Egyesült Államok alkotmányát. A felperes (*petitioner*) Roe a keresetét „valamennyi, hozzá hasonló helyzetben lévő nő nevében” nyújtotta be. A perbe a felperes oldalán egy házaspár és egy abortőr nőgyógyász orvos is beavatkozott. A kerületi bíróság a felperesek javára ítélt,

kimondva, hogy „a kilencedik alkotmánykiegészítés (*Ninth Amendment*) a tizennegyedik alkotmánykiegészítés révén védi az egyedülálló nőnek és házasságban élőknek is azt a jogát, hogy eldöntsék, akarnak-e gyereket”; egyszersmind alkotmányellenesnek nyilvánította a texasi büntető törvénykönyv abortuszt tiltó tényállását. Wade ügyész ellenkérelme nyomán az ügy a Legfelsőbb Bíróság napirendjére került.⁹ A testület 1973. január 22-i ítéletével a felperesek javára ítélt, és megsemmisítette nemcsak a texasi, hanem vele együtt valamennyi olyan állami és szövetségi büntető jogszabályt, amely az abortuszt hasonló módon kriminalizálta, azaz legfeljebb az anya életének megóvását fogadta el a büntethetőséget kizáró okként. A legfőbb bírák úgy találták, hogy ezek a büntető jogszabályok sértik a megfelelő törvényes eljárásához az USA alkotmányának¹⁰ tizennegyedik alkotmánykiegészítésében biztosított jogot (*Due Process Clause*). Az alkotmánynak ezek a rendelkezései – álláspontjuk szerint – az illetéktelen állami beavatkozástól védik a magánszférát. A zavartalan magánélet joga – amelynek a Roe-ítélet szerint része az abortuszhoz való jog is – olyan erős, hogy azt állami törvényhozás nem írhatja fölül. Az ítélet nem zárta ki ugyanakkor azt sem, hogy az államok bizonyos feltételekkel és keretek között szabályozzák vagy akár korlátozzák a nő szabad választását. A *Roe v. Wade* elismerte, hogy az államnak érdeke fűződik az anya egészségének és a benne fogant ’életpotenciál’ (*potentiality of life*) megóvásához. Ezért az ítélet maga vállalkozik arra, hogy az abortuszt kérő nő és az állam (nem a magzat!) érdekei között egyensúlyt találjon, és az államok számára kijelölje a szabályozással szemben támasztott követelményeket, tartalmi kereteket.

A Roe-ítélet által felállított rendszerben tehát a terhesség első trimeszterében semmilyen állami akarat nem érvényesülhet a nő választásával szemben: a magzat kihordásáról vagy a terhesség megszakításáról a várandós nő saját orvosával konzultálva szabadon dönthet. A második trimeszterben az állam a nő egészségének védelme érdekében, és csakis ezért szabályozhatja az abortusz jogi és szakmai feltételeit. Körülbelül a harmadik trimeszter elején, a magzat életképességének (*viability*) megjelenésével áll elő az a helyzet, amelyben az államnak már a potenciális élet megmaradásához és egészségéhez is fűződik érdeke. Ez megalapozza azt, hogy az állam szabályozza, vagy éppen korlátozza az abortuszhoz történő hozzáférést, de ezekben az esetekben is meg kell engednie, ha ezt az anya életének és egészségének megóvása szükségessé teszi.¹¹ Az ítéletet a testület 7:2 arányban hozta meg.

A Roe-ítélet elismeri, hogy az abortuszhoz fűződő jog nem szerepel az alkotmányban, és abból nem is vezethető le közvetlenül. Sőt, azt is megjegyzi, hogy még a magánélethez fűződő jogot sem kodifikálja a szöveg. (A *privacy* szó nem fordul elő sem az alapszövegben, sem az alkotmánykiegészítésekben.) E jog mint alkotmányos jog elismerését nem is erre, hanem a SCOTUS korábbi esetjogára alapozza. Ez ugyanis az évek

⁷ Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön alkotmánybírák párhuzamos indokolása az Alkotmánybíróság 23/1990. (X. 31.) AB határozatához.

⁸ Fiktív név.

⁹ 410 U. S. 113 (1973) 120–122.

¹⁰ Az amerikai alkotmány és alkotmánykiegészítései magyar fordítását lásd BÓDY–URBÁN (szerk.): *Szöveggyűjtemény az Amerikai Egyesült Államok történetéhez*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2001, 479–495. https://btk.ppke.hu/uploads/articles/1557493/file/USA%20alkotma%CC%81ny_magyar_PKjav.pdf, 2023. március 13.

¹¹ 410 U. S. 113 (1973) 163–164; 164–165.

során a tizennegyedik és más alkotmánykiegészítéseket¹² is úgy értelmezte, hogy azok az államok és a szövetségi állam szükségtelen beavatkozásától védik az egyént. A Legfelsőbb Bíróság alkotmányértelmezése fokozatosan terjesztette ki a szabad magánélethez fűződő jogok védelmét a házasság egyes vonatkozásaira,¹³ az élet továbbadásának,¹⁴ a családi kapcsolatok,¹⁵ valamint a fogamzásgátlás,¹⁶ a gyermeknevelés és az oktatás¹⁷ egyes kérdéseire. A Legfelsőbb Bíróság saját precedenseire építve, és az abban foglalt szabadságértelmezést tovább tágítva elsősorban azzal indokolta határozatát, hogy az állapotos nőre 'rákényszeríteni' a szülést és az azzal járó terheket szükségtelen és indokolatlan fizikai és mentális károkat okozhat; mindez pedig az állam részéről igazolhatatlan beavatkozást jelentene a nő magánéletébe. A testület úgy vélte, hogy a tizennegyedik alkotmánykiegészítés, vagy akár a perben korábban eljáró, és a felperes javára ítéelő kerületi bíróság által hivatkozott kilencedik alkotmánykiegészítés egyaránt elég tág ahhoz, hogy beérjen alá az abortuszhoz fűződő alkotmányos jog.¹⁸

3. AZ ÚJ STATUS QUO FELÜLVIZSGÁLATA ÉS MEGERŐSÍTÉSE

Az első komolyabb kihívást az új, *pro choice* status quo ellen a Casey-ügy jelentette, amelyet a Legfelsőbb Bíróság 1992-ben bírált el.¹⁹ A per tárgyát itt Pennsylvania állam abortusztörvényének²⁰ öt rendelkezése képezte:

1. Kötelező, előzetes tájékoztatás (*informed consent*). Az abortuszt kérő nőnek írásban bele kell egyeznie a műtétbe, miután legalább 24 órával előtte tájékoztatják őt annak mibenlétéről a megalapozott döntés érdekében.
2. Kiskorú nevében az előbbi jognyilatkozatot az erre jogosult nagykorú hozzátartozó teheti meg, de szükség esetén a bíróság pótolhatja.
3. Főszabály szerint a férjzett nőnek írásban nyilatkoznia kell arról, hogy férjét az abortusztól tájékoztatta.
4. Orvosi szükséghelyzetre vonatkozó szabályok, amelyek értelmében az előző rendelkezések alól felmentés adható.
5. Az abortuszt elvégző egészségügyi intézmény információszolgáltatási kötelezettségére vonatkozó szabályok.

Az említett rendelkezéseket néhány abortuszklinika és orvosok egy csoportja támadta meg az illetékes kerületi bíróság (*District Court*) előtt, hogy állapítsa meg ezek alkotmányellenességét. Az első fokon eljáró bíróság mind

az öt rendelkezésre nézve helyt adott a keresetnek, megtiltva alkalmazásukat. A fellebbviteli bíróság (*Court of Appeals*) csak a férj értesítésének kötelezettségét tartotta alkotmányba ütközőnek, a többi feltételt helyben hagyta. Ezek után következett a Legfelsőbb Bíróság előtti eljárás. A felperesek itt egészen pontosan azzal érveltek, hogy a legfőbb bírák csak akkor tarthatnák hatályban az inkriminált pennsylvaniai rendelkezéseket, ha egyszersem hatályaon kívül helyeznék a saját korábbi, *Roe v. Wade* ítéletüket. A testület végül helyben hagyta a *Roe*-ítélet három alapvető tételét. Egyrészt megerősítette, hogy a várandós nőnek a magzat életképessége előtt joga van szabadon eldöntenie, hogy megszüli-e, ha pedig abortuszért folyamodik, akkor az állam 'illetéktelen' beavatkozásától ne kelljen tartania. Másrészt az életképes magzatok tekintetében az államnak hatásköre van arra, hogy az abortuszt korlátozza, feltéve, hogy megfelelő kivételt enged az anya életét vagy egészségét fenyegető terhesség esetére. A harmadik elem az az elv, amelynek értelmében az államnak a terhesség kezdetétől fogva legitim érdeke fűződik mind az anya, mind az esetleg gyerekké váló magzat egészségének óvásához.²¹

A Casey-ítélet épített a *stare decisis* doktrínájára, azaz az angolszász jogban különösen erős precedenselvre, amelyet a jogbiztonság sarokkövének tekint. A Casey-ítélet arra a következtetésre jutott, hogy az abortusz választásának szabadsága a *Roe*-ítélet óta eltelt időben beépült a társadalmi várakozásokba, a férfiak és – különösen – a nők döntéseibe, hozzájárulva az utóbbiak társadalmi és gazdasági életben való egyenlő részvételének kibontakozásához.²² Az ítélet az abortusz szabadságához fűződő jogot és az illetéktelen állami beavatkozás tilalmát egyebek között a személyes autonómiához (*personal autonomy*) és a testi épséghez (*bodily integrity*) fűződő jog analógiájával szemlélteti. Amint az államnak nincs, vagy csak korlátozott joga van valamely gyógykezelést rákényszeríteni a jogalanyra, vagy a kezelés visszautasítását a jogalany által megtiltani, ugyanígy nincs hatásköre arra sem, hogy teljes egészében felülírja a terhesség megszakításával vagy végigvitelével kapcsolatos személyes döntést.²³

A testület azonban bizonyos mértékig korrigálta a *Roe*-ítéletet. Jóllehet az önálló életképesség beálltát mint alkotmányjogilag releváns jogi tény kritériumát megtartotta, azt elismerte, hogy időközben ennek időpontja az orvoslás fejlődésének köszönhetően korábbra tevődött. A *Roe*-ítélet trimeszteres felosztását tehát elvetette, és kizárólag az önálló magzati életképességben határozta meg azt a pontot, amelyen túl az állam legitim érdeke olyan erőssé válik, hogy korlátozhatja a szabad választást.

4. AZ INGA VISSZAFELÉ INDUL

Amint már említettem, a *Roe v. Wade* ítélet és a rá épülő esetjog éles viták keresztútjében állt kezdettől fogva. A közvéleményt a téma polarizálta. A *pro life* álláspont – tekintettel arra, hogy a magzatot embernek és ezért jogalanynak tekinti – talán kevesebb változáson ment keresztül. Ellenben a *pro choice* tábor,

12 A tizennegyedik alkotmánykiegészítés 1. § egyebek között az alábbiakat tartalmazza: „Egyetlen állam sem hozhat vagy alkalmazhat olyan törvényt, mely csorbítja az Egyesült Államok polgárait megillető előjogokat vagy mentességeket; egyetlen állam sem foszthat meg valakit életétől, szabadságától vagy tulajdonától megfelelő törvényes eljárás nélkül; és egyetlen állam sem tagadhatja meg a törvények nyújtotta egyenlő jogvédelmet a joghatósága alatt élőtől.”

13 *Loving v. Virginia*, 388 U. S. 1, 12 (1967).

14 *Skinner v. Oklahoma*, 316 U. S. 535, 541–542 (1942).

15 *Prince v. Massachusetts*, 321 U. S. 158, 166 (1944).

16 *Eisenstadt v. Baird*, 405 U. S. 453–454; 460, 463–465.

17 *Pierce v. Society of Sisters*, 268 U. S. 510, 535 (1925).

18 410 U. S. 113 (1973).

19 *Planned Parenthood Of Southeastern Pennsylvania et al. v. Casey*, Governor of Pennsylvania, et al. No. 91–744. 505 U. S. 833 (1992). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/505/833/case.pdf>, 2023. február 13.

20 Pennsylvania Abortion Control Act 1982.

21 505 U. S. 844–869 (1992).

22 505 U. S. 855–856 (1992).

23 505 U. S. 857–859 (1992).

amely nagyrészt – de nem teljesen – egybeesik a demokrata vagy inkább liberális szavazókkal – egyre harciasabban védte az abortusz alkotmányos jogát, és az ennek végső biztosítékát jelentő Roe-ítéletet. A demokrata *mainstream* által képviselt álláspont sokáig a Bill Clinton elnök által bevezetett formula volt: „Az abortusz legyen biztonságos, legális és ritka.” Ezzel a politikai centrumban viszonylag sokan tudtak azonosulni. A harmas jelszóból azután az évek során a 'ritka' kikopott: a 2016-os elnökválasztási kampányban Hillary Clinton demokrata jelölt már e nélkül használta,²⁴ mert érzékelte szavazótábor hangulatváltozását: a *pro choice* aktivisták és a feminista újabb nemzedéke szemében a művi terhességmegszakítás már nem szükséges rossz, hanem vívmány.

Mindez reakció volt a reakcióra: a jellemzően *pro life* republikánusok²⁵ ugyanis a 2010-es időközi választásokon megerősödtek, és jó pár tagállam törvényhozásában többséget szerezve pénzügyi és jogi eszközökkel korlátozták az abortuszklinikák működését. 2011 és 2017 között Arizona, Kentucky, Ohio és Texas abortuszklinikáinak fele bezárt. 2020-ban az államokat alkotó megyék 89 százalékában nem működött ilyen intézmény,²⁶ ami megnehezítette az abortuszhoz való hozzáférést, főként a kevésbé tehető nők számára. A változás radikalizálta az abortuszpártiakat, akik aggodalommal figyelték, hogy az inga visszafelé indul.

5. MISSISSIPPI: A FORDULAT KEZDETE

Amint a bevezetőben már írtam, a SCOTUS itt bemutatott ítéletének tárgya Mississippi államnak a magzati életkorról szóló törvénye²⁷ volt. Ennek már preambuluma elárulja, miként vélekedik a jogalkotó az elektív terhességmegszakításról, naturalista részletességgel leírva a 'barbár', anyára 'veszélyes', az orvosi hivatásra nézve 'lealacsonyító' (*demeaning*) beavatkozást. Majd úgy rendelkezik, hogy „orvosi vészhelyzet vagy súlyos magzati rendellenesség esetét kivéve senki nem végezhet szándékosan vagy tudatosan [...] vagy idézhet elő abortuszt egy meg nem született emberi lényen”, ha annak magzati életkorát tizenöt hétnél magasabbnak határozták meg.²⁸ Ezt a jogszabályt a Jackson Women's Health Organization abortuszklinika megtámadta egy szövetségi kerületi bíróság

előtt azon az alapon, hogy az sérti a SCOTUS vonatkozó eset-jogát, különösen a *Roe v. Wade* és a *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey* ügyekben hozott ítéletekkel. A kerületi bíróság nekik adott igazat, azzal indokolva döntését, hogy a 15 hetes abortuszkorlátozás ellentétes a Legfelsőbb Bíróság esetjogával, amelynek értelmében az államok nem fogadhatnak el a magzati életképes kor előtti terhességmegszakítást tiltó jogszabályt. Az Ötödik Körzet Fellebbviteli Bírósága²⁹ megerősítette az ítéletet. Ezek után Thomas E. Dobbs egészségügyi dolgozó azzal a kérelemmel fordult a Legfelsőbb Bírósághoz, hogy védje meg a törvényt; indokolása szerint a SCOTUS annak idején a két korábbi ügyben tévesen döntött, ezért a magzati életkorról szóló mississippi törvény nem alkotmányellenes. Arra a kérdésre kért választ a legfőbb bíraktól, hogy „minden, a magzati életképes kor előtti elektív terhességmegszakításra vonatkozó tilalom alkotmányellenes-e”.³⁰

6. AZ ABORTUSZ ALKOTMÁNYOS VÉDELME NEK VÉGE

A SCOTUS helyt adott Dobbs keresetének, valamint hatályaon kívül helyezte a fellebbviteli bíróság ítéletét, és új eljárást rendelt el.³¹ Megállapította, hogy az USA alkotmánya nem tartalmazza az abortuszhoz való jogot. Ezzel merészen fölülbírálta saját korábbi, precedens értékű ítéletét a *Roe v. Wade* ügyben, és visszaadta az államoknak azt a hatáskört, hogy maguk szabályozzák a művi terhességmegszakítást. Az ítélet annyiban is rendkívüli tehát, hogy a testület saját korábbi esetjogának megváltoztatásával jár. Nézzük, hogy jutott el idáig a Legfelsőbb Bíróság.

Az ítélet a probléma erkölcsi jellegének vizsgálatával indít. Megállapítja, hogy a kérdés élesen megosztja az amerikai társadalmat. Vannak, akik szenvedélyesen hisznek abban, hogy az emberi személy a fogantatással jön létre, és az abortusz egy ártatlan élet kioltásával egyenértékű. Mások ugyanilyen szilárd meggyőződéssel vallják, hogy az abortusz bármilyen jogi szabályozása sérti a nők saját testük feletti rendelkezésének jogát és akadályozza őket a teljes társadalmi egyenlőség kivívásában. Egy harmadik – heterogén – csoportba pedig azok tartoznak, akik szerint az abortusz bizonyos feltételek mellett és korlátok között megengedhető. 1973-ban harminc államban az abortusz teljes tilalom alá esett, míg a többi tagállamban a megelőző néhány évben már megkezdődött a liberalizáció. Ennek a politikai folyamatnak vetett hirtelen véget a Roe-ítélet. Itt a Dobbs-ítélet merész fordulattal a liberalizációt nevezi restrikciónak: szerinte ugyanis azzal, hogy az abortusz szabályozásának jogát korlátozta, nem jogot terjesztett ki, hanem jogot vont el, mégpedig az államoktól, amikor az állami – liberális és restriktív – abortusztörvényeket egyaránt megsemmisítette.³²

24 Caitlin FLANAGAN: Losing the Rare in 'Safe, Legal, and Rare'. *The Atlantic*, Dec. 6, 2019. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/12/the-brilliance-of-safe-legal-and-rare/603151/>, 2023. március 14. Anna NORTH: How the abortion debate moved away from „safe, legal, and rare”. *Vox*, October 18, 2019. <https://www.vox.com/2019/10/18/20917406/abortion-safe-legal-and-rare-tulsi-gabbard>, 2023. március 14.

25 A kifejezés pontatlan. A republikánus szavazók között ugyanis magas a halálbüntetés és a korlátlan lőfegyvertartás híveinek száma. A 'pro life' republikánusok' szókapcsolat talán oximoron? A szelektív felhaborodás esetével állunk szemben, ahogyan – fordított előjellel – általában a demokratáknál is.

26 Guttmacher Institute, Data Center. <https://data.guttmacher.org/states/table?state=US&topics=58&dataset=data>, 2023. március 14.

27 *Gestational Age Act*. A megjelölés tulajdonképpen a 2018 *Mississippi Code* 41. címének egyik alfejezetére utal, és általában így idézik: Miss. Code §41-41-191. (2018). <https://law.justia.com/codes/mississippi/2019/title-41/chapter-41/gestational-age-act/section-41-41-191/>, 2023. október 16. A *Mississippi Code* az állam törvényhozása által elfogadott törvények folyamatosan változó gyűjteménye, kompilációja. Mississippi alkotmányaként is fölfogható.

28 Miss. Code §41-41-191. (2018) (4) (b).

29 Court of Appeals for the Fifth Circuit.

30 'all pre-viability prohibitions on elective abortions are unconstitutional' 597 U. S. ____ (2022) 8.

31 597 U. S. ____ (2022) 79. A nagyon rövid rendelkező rész a többségi vélemény végén szerepel. Ezt követik az esetleges a mellékletek, majd a párhuzamos vélemények és indokolások, különvélemények.

32 597 U. S. ____ (2022) 1-2.

A bírák most is először azt vizsgálták, amit minden hasonló esetben: ha az alkotmány kifejezetten nem kodifikálja az abortuszhoz való jogot, akkor vajon levezethető-e annak szövegéből, különösen az 1868-ban elfogadott tizennegyedik alkotmánykiegészítésből. Még konkrétabban: a szabadság (*liberty*) ott megjelenő védelméből, amely a polgárokat még az államokkal szemben is megilleti, következik-e az abortuszhoz való jog. A *Roe v. Wade* a jogalapot a magánszféra sérthetlenségében, az 1., 4., 5., 9. és 14. alkotmánykiegészítésekben foglalt jogok kombinációjával vélte megtalálni – hiszen, mint már említettük, a *privacy* fogalma nem szerepel az amerikai alkotmányban, így annak védelme is legfeljebb értelmezés révén lehetséges. A *Southeastern Pa. v. Casey* ügyben a SCOTUS ezt az érvelést már nem is védte meg, hanem egyedül a tizennegyedik alkotmánykiegészítésre, azon belül is a megfelelő törvényes eljárás követelményére (*Due Process Clause*) alapozta ítéletét. A bírák konfrontálódtak azzal a nézettel is, amelyet néhány *amicus curiae* fogalmazott meg. Ez az abortuszhoz való jogot a nemi diszkriminációnak a tizennegyedik alkotmánykiegészítésben foglalt tilalmából (*Equal Protection Clause*) vezeti le. A testület megállapította, hogy ezt az érvelést a Legfelsőbb Bíróság már korábbi ítéleteiben sem használta föl; a nemi diszkrimináció tilalma ugyanis logikailag sem kerülhet szóba akkor, amikor a vita tárgyat képező orvosi beavatkozást *per definitionem* csak nőknél lehet végrehajtani.³³

A SCOTUS ezek után figyelmét a megfelelő törvényes eljárás követelménye felé fordította, mint amely a *Casey*-ítélet szerint megalapozza az abortuszhoz fűződő alanyi jogot. A Legfelsőbb Bíróság korábbi döntései szerint a megfelelő törvényes eljárás alkotmányos elve az anyagi jogok két csoportját védelmezi. Ezek egyikét az első nyolc alkotmánykiegészítés által explicite garantált jogok alkotják. A másik csoportba azok tartoznak, amelyeket alapvetőnek tartanak annak ellenére is, hogy sehol nem jelennek meg szövegszerűen az alkotmányban. Annak eldöntéséhez, hogy valamely jog e két kategória valamelyikébe tartozik-e, azt kell megvizsgálni, vajon „mélyen gyökerezik-e történelmünkben és hagyományunkban” és „elengedhetetlen-e a nemzet rendezett szabadsága (*ordered liberty*) szempontjából”³⁴

Az ítélet szövege itt pillanatnyi filozófiai kitérőt tesz a szabadság fogalmának mibenlétéről. Idézi Abraham Lincoln elnököt, aki szerint szavakban mindenki a szabadság híve, de ugyanaz a szó más és mást jelent mindnyájunk számára.³⁵ Ennél is meglepőbb, hogy egy nem amerikai gondolkodót, az orosz születésű oxfordi politikafilozófus Isaiah Berlinit is segítségül hívja, aki szerint az eszmetörténetben a szabadság fogalmának kétszáz különböző jelentését katalogizálták.³⁶ A kérdés az, hogy mit ért a tizennegyedik alkotmánykiegészítés szabadság alatt. Az ítélet itt sietve megelőlegezi a végkövetkeztetést, és kimondja, hogy a tizennegyedik alkotmánykiegészítés nem védi az abortuszt.³⁷

A SCOTUS esetjoga korábban vonakodott attól, hogy védelemben részesítsen olyan jogot, amely nem szerepel az alkotmány szövegében.³⁸ Az abortuszhoz való jog egészen a XX. század második feléig ismeretlen volt az amerikai államok vagy a szövetségi állam jogában, és a jogtudomány sem szorgalmazta elismerését. A *Roe v. Wade* ügyet közvetlenül megelőző időkig egyetlen állami vagy szövetségi bíróság sem ismerte el. Ellenkezőleg: az abortuszt hosszú ideig minden egyes állam joga bűncselekményként kezelte. Előbb a *common law* büntette ezt a beavatkozást, legalábbis a terhesség előrehaladottabb szakaszaiban, vagy akár a már mozgó, biztosan élő magzat (*quick fetus*) esetében. Ám egyes jogtörténészek – különösen a *common law* kútfőinek számító Bracton, Coke, Hale és Blackstone – szerint az ezt megelőző stádiumban is jogellenes cselekménynek számított, és ha az anya belehalt, akkor az abortőr emberölésért felelt, mert bár nem az anyát akarta megölni, szándéka maliciózus, egy élet kioltására irányult. A XIX. század folyamán azután az írott jog is alapvetően kriminalizálta a művi terhességmegszakítást. A tizennegyedik alkotmánykiegészítés elfogadásának évében (1868) az államok kétharmada rendelkezett olyan jogszabállyal, amely az abortuszt bűncselekményként kezelte.³⁹ Az 1950-es évek végére pedig az abortuszt kriminalizáló államok száma és aránya tovább nőtt: négy állam és Washington D.C. kivételével minden államban, a terhesség bármely szakaszában büntetendő cselekménynek számított, hacsak az anya életének megmentése vagy megóvása szükségessé nem tette – amint ezt maga a *Roe v. Wade* ítélet is elismerte.⁴⁰ Egyébként sem egészen az számít, vajon az államok büntetőjogilag szankcionálták-e az abortuszt, hanem legalább ennyire az, hogy *volt-e hatáskörüik* szankcionálni – ezt pedig korábban senki nem vonta komolyan kétségbe.⁴¹

Az abortusz jogellenessége körüli csaknem teljes konszenzus egészen a *Roe v. Wade* napjáig fennállt. Az alperes (*respondent*) ezzel szemben azt állította, hogy a történeti érvelés irreleváns – a SCOTUS mostani ítélete viszont éppen arra az álláspontra helyezkedett, hogy alanyi jogot saját hagyományai, azaz esetjoga alapján csak akkor lehet védelemben részesíteni, ha az adott jog vagy az alkotmány szövegében szerepel, vagy legalább történetileg beágyazódott a joggyakorlatba. Ez pedig az abortuszhoz fűződő 'jogról' nem mondható el. Az abortuszt megengedhetőnek, a hozzá fűződő jogot tételező ítéletek és tudományos nézetek csak röviddel a *Roe*-ítélet előtt kezdtek megjeleni.⁴²

A Legfelsőbb Bíróság végül azt vizsgálta, hogy az abortuszhoz fűződő jog nem lehet-e része valamilyen szélesebb jognak, analógiát, illetve precedenst keresve e tézis esetleges alátámasztására. A *Roe*-ítéletet lényegében helybenhagyó *Casey*-ítéletben a Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a „szabadság középpontjában az egyénnek az a joga áll, hogy a létezésről, a világmindenségről és az emberi életről saját elképzelését kialakíthassa”. Ennek része annak állami beavatkozástól, kényszertől mentes eldöntése, hogy mely attribútumokat tekint valaki az emberi személyre nézve

33 597 U. S. ____ (2022) 10–11.

34 *Timbs v. Indiana*, 586 U. S.; 597 U. S. ____ (2022) 12.

35 Address at Sanitary Fair at Baltimore, Md. (Apr. 18, 1864), reprinted in *The Collected Works of Abraham Lincoln* 301 (R. Basler ed. 1953). 597 U. S. ____ (2022) 13.

36 Isaiah BERLIN: *Two Concepts Of Liberty. Four Essays On Liberty*, Oxford University Press, 1969, 118–172., 597 U. S. ____ (2022) 14.

37 597 U. S. ____ (2022) 15.

38 *Collins v. Harker Heights*, 503 U. S. 115, 125.

39 597 U. S. ____ (2022) 23.

40 410 U. S., at 139.; 597 U. S. ____ (2022) 24.

41 597 U. S. ____ (2022) 16–18.

42 597 U. S. ____ (2022) 25.

konstitutívna; egyszerűen fogalmazva mindenkinek szabadságában áll eldönteni, hogy az emberi személynek milyen feltételeknek kell eleget tennie ahhoz, hogy annak lehessen, illetve kelljen tekinteni.⁴³ Ha ezt a tételt következetesen végigvisszük, akkor annak ernyője alá akár az illegális kábítószerhasználat, a prostitúció és más efféle is beférne – ám a saját személyes elképzeléshez és ennek hangoztatásához való jog nem keletkeztet minden esetben jogot arra, hogy az adott elképzelést tettekre is lehessen váltani. A szöveg itt ismét visszatér a 'rendezett szabadság' több legfelsőbb bírósági ítéletben is fontos szerepet játszó fogalmára, amely korlátokat állít, és amelynek segítségével egymásnak ellentmondó érdekek között demarkációs vonalak húzhatók. A Roe- és a Casey-ítélet esetében a bírák két különböző, egymásnak ellentmondó érdek között keresendő egyensúly elképzeléséből indultak ki, és alapították erre ítéletüket. Ezek szerint szemben áll egymással a terhességmegszakítást kérő nő joga egyfelől, másfelől annak érdekei, amit ők 'potenciális életként' (*potential life*) határoztak meg. A mostani ítélet szerint azonban semmi nem szól az ellen, hogy ezt az egyensúlyt az egyes államok máshol találják meg; más szóval az államok törvényhozóitól ezt a hatáskört nem lehet elvonni. Az abortuszhoz fűződő esetleges jog annyiban különleges, hogy gyakorlása annak az elpusztításával járna, amit a *Roe v. Wade* 'potenciális életnek',⁴⁴ a mississippi állami törvény pedig 'meg nem született emberi lénynek' (*unborn human being*) nevez.

A Dobbs-ítélet itt veti el a Roe- és Casey-ítéletben az abortuszjogot megalapozni vélt analógiákat is. Arról van ugyanis szó, hogy a Legfelsőbb Bíróság korábbi ítéletei elismertek bizonyos jogokat, amelyeket a Roe- és a Casey-ügyben ítélkező bírák hasonlóknak véltek: a vegyes 'fajú' házasság;⁴⁵ a rabok házasságkötéshez való joga szabadságvesztés ideje alatt;⁴⁶ a fogamzásgátló eszközökhöz hozzáférés joga;⁴⁷ a sterilizáció megtagadásának joga;⁴⁸ a sebészeti beavatkozás vagy gyógyszeres kezelés visszautasításának joga.⁴⁹ Az alperesek és a mellettük beavatkozó *solicitor general*⁵⁰ analógiaként bevontak még az érvélésbe két Casey-ügy utáni ítéletet, amelyekben a SCOTUS a szexuális kapcsolat létesítésének szabadságához,⁵¹ illetve az azonos neműek házasságkötéséhez⁵² fűződő jogot ismerte el.⁵³ A mostani ítéletben azonban a testület éles különbséget állapít meg: az itt említett jogok egyikének elismerése során sem vetődött föl egy életpotenciál (ahogyan a Roe- és a Casey-ítélet nevezi) vagy egy meg nem született

élet (ahogyan a mississippi törvény hívja) kioltásának engedélyezése. Az erkölcsi dilemma az abortusz esetében sokkal élesebb annál, semmint hogy a segítségül hívott jogok analógiaként szolgálhatnak. Ebből következik ugyanakkor az is, hogy a Legfelsőbb Bíróság jelenlegi, az abortuszhoz fűződő alkotmányos jogot hatályon kívül helyező ítélete nem ássa alá e jogokat – közli mintegy megnyugtatóan a szöveg.⁵⁴

7. STARE DECISIS – DE NEM BÁRMI ÁRON

A Legfelsőbb Bíróságnak ezen a ponton el kellett számolnia az angolszász jogban erős *stare decisis* elvével. Ennek lényege, hogy azonos vagy hasonló tényállásra, azonos vagy hasonló tárgyú keresetre a bíróságnak akárhányszor azonos, vagy hasonló választ kell adnia. Az ítélet a testület saját precedenseinek elemzésével oldja meg a problémát. Hivatkozik olyan ítéletekre, amelyek megerősítették a *stare decisis* érvényességét, mint amelynek létjogosultságát a jogbiztonság igénye és a bírói önkény (*judicial hubris*) megelőzésének jogos igénye adja.⁵⁵ Ezzel szemben azt is megállapítja, hogy ennek az elvnek érvényessége és alkalmazhatósága sem feltétlen. A leggyengébb lábakon éppen azokban az ügyekben áll, amikor a testület az alkotmányt értelmezi. A SCOTUS – szójátékkal élve – bőven talált precedenst a precedenstől való eltérésre saját esetjogában. Ezek közül hármát idéztek most föl a bírák.⁵⁶

A *Brown v. Board of Education* ügyben a Legfelsőbb Bíróság 1954-ben hatályon kívül helyezett hét (!) korábbi, *Plessy v. Ferguson* ítéletében alkalmazott *separate but equal* (külön, de egyenlőként) elvet,⁵⁷ amely a faji szegregációt szentesítette.⁵⁸ Egy 1937-es ítéletében⁵⁹ a Legfelsőbb Bíróság saját korábbi precedenseit megdöntve határozott úgy, hogy mégis alkotmányoszerű a nők számára megállapított minimálbér. Az addigi esetjog ugyanis, különösen az ötödik alkotmánykiegészítésben foglalt megfelelő törvényes eljárás követelménye⁶⁰ alapján következetesen védelmezte az egyéni szabadságjogokat az állami és szövetségi egészségügyi és népjóléti jogalkotással szemben. Végül a *West Virginia Bd. of Ed. v. Barnette* ítéletben a testület kimondta, hogy az állami iskolák tanulói nem kötelezhetők az amerikai zászló előtti tisztelgésre,

54 597 U. S. ____ (2022) 32.

55 *Kimble v. Marvel Entertainment, LLC*, 576 U. S. 446, 455.; *Payne v. Tennessee*, 501 U. S. 808, 827.

Agostini v. Felton, 521 U. S. 203, 235.

56 *Brown v. Board of Education*, 347 U. S. 483, 491.

57 A Legfelsőbb Bíróság 1896-ban egy louisianai törvénynek azon rendelkezése tárgyában döntött, amelynek értelmében a fehér és fekete bőrű utasoknak egyenlő, de elkülönített szolgáltatást kellett biztosítani a vonatokon (Louisiana's Separate Car Act, 1890). A jogvita úgy keletkezett, hogy egy Homer Plessy nevű afroamerikai utas megtagadta, hogy a feketék számára fenntartott vasúti kocsiba üljön. A SCOTUS úgy ítélte, hogy a törvény nem alkotmányellenes, mivel „pusztán jogi megkülönböztetést jelent” a fehérek és a feketék között. <https://www.britannica.com/event/Plessy-v-Ferguson-1896/Majority-opinion>, 2023. augusztus 22. *Plessy v. Ferguson*, 163 U. S. 537 (1896) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/163/537/>, 2023. augusztus 22.

58 *Brown*, 347 U. S., at 491. Idézi: 597 U. S. ____ (2022) 40.

59 *West Coast Hotel Co. v. Parrish*, 300 U. S. 379 (1937) Az ítéleten a roosevelti *new deal* szellemének hatása érződik.

60 Az ötödik alkotmánykiegészítés a szövetségi, a tizennegyedik az állami jogalkotóval szemben fogalmazza meg a megfelelő törvényes eljárás követelményét.

43 *At the heart of liberty is the right to define one's own concept of existence, of meaning, of the universe, and of the mystery of human life. Beliefs about these matters could not define the attributes of personhood were they formed under compulsion of the State.* Casey, 505 U. S., at 851.; Idézi: 597 U. S. ____ (2022) 30.

44 Roe, 410 U. S., 150.

45 *Loving v. Virginia*, 388 U. S. 1 (1967).

46 *Turner v. Safley*, 482 U. S. 78 (1987).

47 *Griswold v. Connecticut*, 381 U. S. 479 (1965); *Eisenstadt v. Baird*, 405 U. S. 438 (1972); *Carey v. Population Services Int'l*, 431 U. S. 678 (1977).

48 *Skinner v. Oklahoma ex rel. Williamson*, 316 U. S. 535 (1942).

49 *Winston v. Lee*, 470 U. S. 753 (1985); *Washington v. Harper*, 494 U. S. 210 (1990); *Rochin v. California*, 342 U. S. 165 (1952).

50 A Legfelsőbb Bíróság előtti eljárásban a szövetségi államot képviseli. A legfőbb ügyész/igazságügyi miniszter (*Attorney General*) 'párja'.

51 *Lawrence v. Texas*, 539 U. S. 558 (2003).

52 *Obergefell v. Hodges*, 576 U. S. 644 (2015).

53 597 U. S. ____ (2022) 31.

ha ez őszinte meggyőződésüket sérti.⁶¹ A Barnette-ítélet azért emelkedik ki a sorból, mert semmilyen körülmény nem változott a Legfelsőbb Bíróság által felülvizsgált ítélet óta eltelt időszakban azon kívül, hogy a testület felismerte, hogy korábbi döntése súlyos tévedés volt.⁶²

A SCOTUS az idők folyamán kidolgozta azokat a szempontokat, amelyek alapján eldönthető, vajon egy adott, precedens erejű ítéletet meg lehet-e változtatni.

A legfőbb bírák jelen esetben öt szempontot vizsgálva találták úgy, hogy indokolt lehet a vonatkozó precedens felülbírálni.

1. *A bíróság tévedése.* A Roe-ítéletben a Legfelsőbb Bíróság súlyosan tévedett, és határozata szembement az alkotmánnyal, hasonlóan a hírhedt Plessy-ítélethez. A jelen esetben a testület úgy találta, hogy a Casey-ítélet a Roe-ítélet tévedését állandósította, amikor a bírák az abortusz kapcsán folyó országos vitában mindkét táborra szólították fel, hogy egymás között találjanak megoldást, azaz a labdát a jogalkotó térfelére pattintotta vissza. Ezzel azonban akarva, nem akarva győztessé nyilvánította az egyik felet, amennyiben a másik – *pro life* – oldal elől elzárta azt a legitim lehetőséget, hogy az állami törvényhozásban többséget szerezve megpróbálja az adott államot a magzati élet pártjára állítani és ennek megfelelő törvényeket elfogadtatni. Azzal, hogy a bíróság elvitatta az államok hatáskörét erre nézve, korlátozta a demokratikus döntéshozatalt.⁶³

2. *Az indokolás minősége.* A mostani ítélet számos fogyatékoságot azonosított a precedens ítéletekben. A *Roe v. Wade* sem írott, sem bírói joggal nem tudta alátámasztani, miért kényszerít rá egy egész országra olyan részletes szabályokat, amelyeket kidolgozni a jogalkotó feladata lenne, figyelmen kívül hagyva a korábbi jogalkotói és jogalkalmazói kvázi konszenzust, amely az abortuszt általában nem jogellenesnek tekintette. A Roe-ítélet például önkényesen három trimeszterre osztotta a terhesség idejét, különböző szabályok alá rendelve őket. Széles merítéssel választott precedenseket, hogy azokkal kimutassa a 'személyes magánszférához való alkotmányos jog' (*right of personal privacy*) létét, amelynek lényegéhez tartozik, hogy a jogalany kormányzati beavatkozástól mentesen tudjon személyes döntéseket hozni a saját életéről. Ám a hivatkozott precedensek egyike alapján sem lehetett figyelemmel lenni arra a különleges helyzetre, amelyben egy 'potenciális élet' sorsa forog kockán; azaz az akkor hivatkozott precedensek irrelevánsak és ezért súlyos érvelési hibának minősíthetők. Az 1973-as ítélet érdekek mérlegelését, társadalmi problémák szerepét is figyelembe vette és felsoroztatta, amivel ismét csak a jogalkotó területére tévedt. Ugyancsak tévedett akkor, amikor önkényesen bevezette az életképességi kritériumot (*viability line*). Ez ugyanis azon túl, hogy nincs filozófiai vagy morális alapja, a gyakorlatot sem képes megnyugtatóan orientálni, hiszen az életképesség határa időről időre változik, vagy – ami még súlyosabb – rengeteg, részben egyedi körülménytől függ. Az 1991-es Casey-ítélet az indokolás nagy részét már nem is vette át. Sőt, részben felváltotta azt, és a határozatot jórészt a tizennegyedik alkotmánykiegészítésben foglalt, már

említett tisztességes eljárási záradékra építette. Elvetette továbbá a várandósság hármass felosztását,⁶⁴ bevezetve helyette az 'aránytalan teher' (*undue burden*) 'homályos' fogalmát. Végül soron pedig a Casey-ítéletben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nincs olyan új tényállás vagy elegendő új érv, amely a precedens felülbírálatát indokolta volna.⁶⁵

3. *Alkalmazhatóság (workability).*⁶⁶ A legfőbb bírák azt is megvizsgálják, hogy az előző ítélet olyan szabályokat tartalmaz-e, amelyek következetesen végrehajthatók. (Megjegyzem, hogy a tárgyat képező ítélet gondolatmenetében ellentmondást látok: egy korábbi ítéletet azért kifogásol, mert jogszabályi jegyeket mutat, most pedig a szabályok minőség-ellenőrzéséről beszél, holott az eddigiek értelmében egy ítéletnek egyáltalán nem kellene szabályokat tartalmaznia.) A Roe-ítélet trimeszter-szabálya helyébe – mint említettük – a Casey-ítélet az 'aránytalan teher' (*undue burden*) tesztet állította. Ennek három eleme volt, három kiegészítő szabályba foglalva. Az első szabály szerint 'az adott jogszabályi rendelkezés érvénytelen, ha célja vagy hatása az, hogy érdemben akadályozzon (*substantial obstacle*) egy nőt abban, hogy abortuszhoz jusson, mielőtt a magzat elérné az életképességet'.⁶⁷ Annak eldöntése azonban, hogy az akadály mikor érdemi, ismét csak mérlegelést kíván. A bizonytalanság tehát fennmarad, és a második kiegészítő szabály, amely a terhesség valamennyi szakaszára vonatkozik, tovább bonyolítja a helyzetet. Ez azt mondja ugyanis, hogy az olyan jogi rendelkezések, amelyeknek célja a várandós nő tájékoztatása annak érdekében, hogy tudatosan tudjon dönteni, alkotmányosak, feltéve, hogy nem nehezítik meg aránytalanul az abortuszhoz fűződő jog gyakorlását.⁶⁸ Megjegyezzük, hogy sem az itt tárgyalt, sem a korábbi ítéletek nem mondják ki, mire gondolhattott itt a Legfelsőbb Bíróság. Mindamelllett fölsejlik az abortusz mellett érvelők radikálisabbjai részéről érkező tiltakozás, valahányszor valamely jogalkotó a beavatkozás feltételéül próbálja szabni azt, hogy az anya legyen tisztában az abortusz folyamatának pontos természetével és tétjével; attól tartanak ugyanis, hogy a pontos ismeretek birtokában a nő elállhat a terhesség-megszakítástól; márpedig a *pro life* tábor minden ilyen esetet a saját győzelmeiként, és a *pro choice* vereségeiként könyvel el. A harmadik kiegészítő szabály hasonló ehhez, és lényegében nem kevesebbet állít, mint hogy alkotmányellenes minden olyan 'szükségtelen' egészségügyi szabályozás, amely az abortusz elvégzése elé szándékoltnak vagy eredményét tekintve 'érdemi akadályt' (*substantial obstacle*) állít, mert ez kimeríti az 'aránytalan teher' fogalmát, elbukik a teszten. A Legfelsőbb Bíróság most azt állapította meg, hogy a bíróságok számára ez a kritériumrendszer nem adott fogódzót, mert csupa homályos, ugyancsak szubjektív mérlegelést igénylő fogalommal dolgozott; nem jelentett előrelépést a trimeszterszabályhoz képest: a jogrendszer koherenciájának sem tett jót, és egymással összhangban nem lévő bírósági ítéletekhez vezetett a Legfelsőbb Bíróságon és alsóbb fórumokon is. (Ezekre néhány – itt most nem idézett – példát is hoz.⁶⁹)

61 West Virginia Bd. of Ed. v. Barnette, 319 U. S. 624 (1943).

62 597 U. S. ____ (2022) 42.

63 597 U. S. ____ (2022) 43–56.

64 505 U. S., 872.

65 597 U. S. ____ (2022) 45–46.

66 A tömör angol kifejezéseket vagy műszavakat helyenként szabadon fordítom, keresve tényleges értelmüket.

67 505 U. S., 878.

68 Casey, 505 U. S. 878

69 597 U. S. ____ (2022) 56–61.

4. Más jogterületekre kifejtett hatás. A Roe- és Casey-ítélettel szembeni további vádpont, hogy azok torzulásokhoz vezettek az ügyel össze nem függő területeken alkalmazott doktrínák alkalmazásában, ami újabb érv a precedens felülvizsgálata mellett. Ezt azonban nem fejt ki az ítélet, megelégszik egy sor egyéb ítéletre történő hivatkozással.⁷⁰

5. Az utolsó, talán legbonyolultabb és legnagyobb súllyal latba eső szempont, hogy vajon az esetjog megváltoztatása nem sérti-e túlságosan a kiszámíthatósághoz fűződő érdeket, vagy nem borítja-e föl a legitim társadalmi várakozásokat (*reliance interests*). Ez a kritérium annak szubjektív oldalaként a *stare decisis* elvből következik, amelyet – mint láttuk – a testület nem tekint abszolútnak. A Casey-ítélet⁷¹ annyit elismert, hogy a rendelkezésre álló legális abortusz nem keletkeztet ahhoz hasonló várakozást, mint amilyen a szerződéses viszonyokra jellemző, amelyeket a jogalkotó vagy a normatív erővel rendelkező esetjog hirtelen beavatkozása felboríthat, hiszen a művi terhességmegszakítás általában amúgy sem tervezett lépés.⁷² Viszont úgy vélte, hogy az emberek annak tudatában 'alakították intim kapcsolataikat', hogy az abortusz eszköze rendelkezésre áll arra az esetre, ha a terhességet bármi okból mégsem sikerülne megelőzni. A Casey-ítélet arra az álláspont-ra helyezkedett, hogy a nők társadalomban és gazdaságban való teljes körű és értékű részvétele csak a teljes körű reprodukív autonómia és jogok birtokában lehetséges, amelyek katalógusában szerepelnie kell az abortusz szabadságának.⁷³ A Dobbs-ítélet azonban megismétli, hogy nem fogadja el a szerződéses várakozásoknál tágabb, társadalmi várakozásokra történő hivatkozást. Teszi ezt annak az alkotmányos kíváncságnak a jegyében, mely szerint a bíróságok a jogalkotó állásfoglalásának helyébe nem állíthatják saját társadalmi és gazdasági meggyőződéseiket.⁷⁴ Az effajta társadalmi vita lefolytatásának fóruma nem a bíróság; ez a szerep és az állásfoglalás a törvényhozót illeti; aki pedig úgy érzi, hogy jogos társadalmi elvárásai forognak kockán, annak számos eszköz áll rendelkezésére, hogy igazáról a közvéleményt meggyőzze, beleértve azt is, hogy közhivatalt próbál szerezni. A testület elvetette a *solicitor general* érvét is, melynek lényege, hogy a *Roe v. Wade* hatályon kívül helyezése a tisztességes eljáráshoz fűződő alkotmányos jog (*Due Process Clause*) sérelmével járva más, olyan jogokat is csorbíthat, amelyek ennek védelme alá esnek (korábbi legfelsőbb bírósági ítéletek alapján). A Dobbs-ítélet azonban leszögezi, hogy hatálya csak az abortuszra

terjed ki, és nem értelmezhető úgy, mintha bármilyen precedens és szerzett jog sérelmével járna.⁷⁵

A Casey-ügyben a Legfelsőbb Bíróság 1991-ben szembenézett azzal a dilemmával is, miszerint egy olyan vitatott, vízvázlatos ítélet, mint a *Roe v. Wade* felülvizsgálata azt a képzetet kelthetné, hogy abban politikai szempontok, vagy a közvélemény változása is szerepet játszott. A Casey-ítélet ezenfelül azt a jogot vindikálta a Legfelsőbb Bíróságnak, hogy az abortusz-kérdés mint súlyos társadalmi vita végére pontot tegyen,⁷⁶ amivel túllépte alkotmányos hatáskörét.⁷⁷ A testület mindezeket az érveket teljes egészében elvetette, hangsúlyozva, hogy az egyetlen kritérium csakis a jog értelmezése lehet, és attól idegen megfontolásokat nem vehet figyelembe. A Legfelsőbb Bíróság esetjoga szerint az ítélezésben alapvetően az észszerűség mércéjét kell alkalmazni (*rational-basis review*). Mivel pedig az abortusz nem alkotmányos jog, az államoknak van hatáskörük arra, hogy ezt a kérdést szabályozzák még akkor is, ha egyébként az adott jogszabály súlyos társadalmi és erkölcsi kérdéseket érint. A megtámadott állami jogszabály mellett szól ezenkívül az érvényesség vélelme, amely más, egészségügyi és népjóléti jogszabályokhoz hasonlóan ebben az esetben is nagyon erős (*strong presumption of validity*).⁷⁸ Konkrétan azt kell vélelmezni, hogy az adott jogszabály mögött észszerű és legitim államérdek húzódik. Mississippi Állam törvényhozásának joga volt arra az álláspontra helyezkedni és azt törvénybe foglalni, hogy az államnak érdeke fűződik a meg nem született életek védelméhez a magzati lét bármely szakaszában.⁷⁹ Ezért az ellene benyújtott alkotmányjogi panasznak (*constitutional challenge*) szükségképpen eredménytelennek kell lennie.⁸⁰

Az abortusz súlyos morális kérdéseket feszeget. Az alkotmány ettől függetlenül nem tiltja, hogy az államok szabályozzák. A Roe- és Casey-ítélet ettől a hatáskörtől fosztotta meg őket. A Legfelsőbb Bíróság azonban most ezt a két ítéletet bírálja fölül, és adja vissza e hatáskört a népnek és választott képviselőinek.

Az ítélet tehát nem az abortusz megengedhetősége vagy meg nem engedhetősége kérdésében dönt – e tekintetben különbözik a *Roe v. Wade* ügytől, amely ha közvetetten is, de arra az álláspontra helyezkedett, hogy az abortusz elvégzettetése a nők alkotmányos joga, vagy legalábbis az abortusz korlátozásával alkotmányos jog sérül. A mostani, Dobbs-ítélet elsősorban hatásköri vitát tisztáz, amelynek eredménye az abortusz korlátozása vagy betiltása lehet egyes államokban, míg más államok fenntarthatják a szabad, legális abortusz lehetőségét.

8. PÁRHUZAMOS VÉLEMÉNY I.: LESZÁMOLÁS EGY OXIMORONNAL

Clarence Thomas bíró egyetért az ítélettel. Idézi saját, korábbi különvéleményét egy hasonló tárgyú ítéletből: az az elképzelés, hogy a tizennegyedik alkotmánykiegészítés

70 597 U. S. ____ (2022) 61–62.

71 A Casey-ítéletet a Roe-ítéletnél fragmentáltabb testület hozta meg. A Legfelsőbb Bíróság eljárásrendje bonyolult. A Casey-ítéletet nem a bírák abszolút, hanem csak relatív többsége (*plurality*) fogadta el. A bírák egy része párhuzamos véleményt (*concurring opinion*), mások részben vagy egészben eltérő véleményt (*dissenting opinion*) fogalmaztak meg, de a közös nevezőt a többség elfogadta, így a relatív többség véleménye a bíróság véleményévé vált. A kérdés olyan bonyolult, hogy az amerikai jogászok körében is gyakran zavart okoz – különös tekintettel a precedensképző erőre –, és a SCOTUS maga sem nagyon ad eligazítást: Ryan C. WILLIAMS: Questioning Marks: Plurality Decisions and Precedential Constraint. *Stanford Law Review*, Volume 69, March 2017 <https://review.law.stanford.edu/wp-content/uploads/sites/3/2017/02/69-Stan-L-Rev-795.pdf>, 2023. augusztus 22. A Dobbs-ítélet a Casey-ítéletet mindenestre precedensnek tekinti. Így teszünk mi is.

72 505 U. S. 856.

73 Uo.

74 *Ferguson v. Skrupa*, 372 U. S. 726, 729–730.

75 597 U. S. ____ (2022) 63–66.

76 505 U. S. 866–867.

77 597 U. S. ____ (2022) 67–68.

78 *Heller v. Doe*, 509 U. S. 312, 319.

79 *Gestational Age Act* §2(b)(i).

80 Syllabus (d).

megalkotói a megfelelő törvényes eljárás követelményébe beleértette volna az abortusz jogát, 'viccebe illő' (*farfical*);⁸¹ a párhuzamos vélemény kifejtésével ennek a nézetnek a tartathatatlanságát akarja még inkább aláhúzni egy sajátos szempont beemelésével. A párhuzamos véleményben a 'megfelelő törvényes eljárás' anyagi jogi változatának (*substantive due process*) doktrínájával akar leszámolni, amely a harmincas évek óta teret nyert a SCOTUS esetjogában és – nézete szerint – rengeteg kárt okozott. Ez az oximoron szerint nem szerepel az alkotmányban, így az nem alapozhat meg sem anyagi, sem alanyi jogot.

Itt ismét kitérőt kell tennünk. Az érvelés megértéséhez idézzük fel az ötödik és a tizennegyedik alkotmánykiegészítésben szereplő záradékokat a megfelelő törvényes eljárásról. Az előbbi a szövetségi, az utóbbi az állami hatóságok elé állít korlátot: a polgárok életéhez, szabadságához vagy tulajdonához fűződő jogot csak úgy lehet megtagadni vagy korlátozni, ha arról a polgárt tájékoztatják, alkalmat adnak neki a védekezésre (kihallgatják) és ügyében pártatlan, semleges hatóság dönt. A szükséges klauzula bírói alkalmazhatóságához szükséges részletes kifejtését az évek során az esetjog és a jogtudomány végezte el. Általában az alábbi tíz követelményt sorolják ide: elfogulatlan bíróság; értesítés a büntető keresetről és annak indokairól; lehetőség annak indokolására, hogy a javasolt (büntető) szankciót miért nem kellene alkalmazni; bizonyításhoz való jog, beleértve a tanúk idézésének jogát; az ellenérdeklő fél bizonyítékai megismeréséhez való jog; a keresztkérdés joga az ellenérdeklő fél tanúi által; kizárólag a bemutatott bizonyítékokon alapuló határozat; ügyvédi képviselőt lehetősége; a bíróság készítsen jegyzőkönyvet a bemutatott bizonyítékokról; a bíróság írásba foglalja a tényállást és az ítélet indokolását.⁸² Amint ebből is világos, ez a megfelelő törvényes eljárás követelményének eljárásjogi értelmezése. A záradék anyagi jogi, kiterjesztő értelmezése a Legfelsőbb Bíróság sok évtizedes esetjogának eredménye, amely az ún. *Lochner*-korszakra vezethető vissza, amely a *Lochner v. New York* (1905) ítéletről kapta nevét. Ez kimondta, hogy a „tizennegyedik alkotmány-módosításban foglalt megfelelő törvényes eljárás záradék védi a magánszerződések szabadságát”.⁸³ Ez az értelmezés egészen a fent már más összefüggésben hivatkozott *Coast Hotel v. Parrish* (1937) ítéletig tartott, amely megengedte a szövetségi jogalkotónak, hogy nők és kiskorúak foglalkoztatása esetére minimálbért határozzon meg. Egy évvel később a Legfelsőbb Bíróság már úgy határozott, hogy a *substantive due process* garanciái alkalmazandók „az Alkotmány első nyolc módosításában felsorolt és abból levezetett jogok, a politikai folyamatban való részvétel joga, mint például a szavazati, egyesülési és szólásszabadság, valamint a különálló és szigetszerű kisebbségek jogai” védelmére.⁸⁴ Az ezt követő SCOTUS-esetjog ennek az anyagi jogi eljárási garanciának a hatálya alá vonta azokat

az alapvető jogokat, amelyek mélyen gyökereznek az Egyesült Államok történelmében és hagyományaiban,⁸⁵ a fejlődő társadalmi normák fényében szemlélve. Ezek a jogok nem szerepelnek feltétlenül és kifejezetten a *Bill of Rights*-ot alkotó első tíz alkotmánykiegészítésben; inkább arról van szó, hogy egyes módosítások utalnak e jogok létezésére, vagy egyenesen feltételezik őket. Ez vezetett ahhoz, hogy a Legfelsőbb Bíróság a személyes és kapcsolati jogokat alapvetőnek és védettnek találja. Konkrétabban, a Legfelsőbb Bíróság ezt az értelmezést utóbb az alábbi anyagi jogokra terjesztette ki: a magánélethez, különösen a fogamzásgátló eszközökhöz való jog;⁸⁶ a magzati életképesség előtti abortuszhoz való jog;⁸⁷ a más rasszú személlyel kötött házassághoz való jog;⁸⁸ az azonos nemű személlyel kötött házassághoz való jog.⁸⁹

Thomas bíró párhuzamos véleménye elismeri, hogy a SCOTUS semmilyen indítványt nem kapott, amely az anyagi jogi megfelelő törvényes eljárással kapcsolatos teljes ítélkezési gyakorlatának felülvizsgálatára irányulna, ezért egyetért azzal, hogy a mostani ítélet hatálya csak az abortuszra terjed ki. Mindazonáltal szorgalmazza, hogy ezt az általános revíziót a Legfelsőbb Bíróság a jövőben végezze el. Ennek során állapítsa meg, hogy a *substantive due process* téves alkotmányértelmezési doktrínájából levezetett számtalan jog nem alapítható más, valóban létező alkotmányi rendelkezésekre.

Thomas bíró párhuzamos véleménye rávilágít arra, hogy a vita túlmutat az abortuszon is: az abortusz legalizálása a *Roe v. Wade* által – szerint – csak úgy volt lehetséges, hogy a bírák a választott törvényhozók fölébe helyezték magukat, és saját, 'bírói politikai programmal' (*judicial policy making*) álltak elő. Végezetül kijelenti, hogy a megfelelő törvényes eljárás anyagi jogi értelmezéssel történő felruházása, az alkotmány szövegétől történő ilyen mértékű eltérés súlyos károkat, köztük 63 millió abortuszt okozott.⁹⁰

9. PÁRHUZAMOS VÉLEMÉNY II.: SEMLEGES ALKOTMÁNYNAK SEMLEGES BÍRÓSÁGOT

Brett Kavanaugh bíró párhuzamos véleménye valamivel nagyobb terjedelmű ugyan, de kevesebb új elemet tartalmaz, mint Thomasé. Kavanaugh szükségesnek tartja külön is leszögezni, hogy a perben nem az abortuszról kellett határozni, még kevésbé a *pro life* és a *pro choice* álláspontok között választani. A per tárgya kizárólag az volt, hogy megállapítsák, mit mond az alkotmány az abortuszról. Az alkotmány pedig nem foglal állást, hanem e kérdésben semleges. Kavanaugh nem vitatja, hogy vannak olyan jogok, melyek bár szövegszerűen nem szerepelnek az alkotmányban, de mivel mélyen gyökereznek a nemzet történetében és hagyományában, ezért alkotmányos védelmet élveznek. A *Roe*-ítélet annak idején

81 June Medical Services L. L. C. v. Russo, 591 U. S. ___, ___, (2020) (THOMAS, J., dissenting) (slip op., at 17).

82 https://www.law.cornell.edu/wex/procedural_due_process, 2023. augusztus 24. A tíz követelményt (*benchmarks*) Henry Friendly szűrte le egyebek között a SCOTUS esetjogából. Henry J. FRIENDLY: Some Kind Of Hearing. *University Of Pennsylvania Law Review*. Vol. 123:1267, 1975. https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5317&context=penn_law_review, 2023. augusztus 24.

83 *Lochner v. New York*, 198 U. S. 45 (1905) Primary holding.

84 U. S. v. *Caroline Products*, 304 U. S. 144 (1938), footnote 4.

85 *Washington v. Glucksberg*, 521 U. S. 702, 721 (1997).

86 *Griswold v. Connecticut*, 381 U. S. 479 (1965).

87 410 U. S. 113 (1973).

88 *Loving v. Virginia*, 388 U. S. 1 (1967).

89 *Obergefell v. Hodges*, 576 U. S. 644 (2015).

90 597 U. S. ____ (2022) THOMAS, J., concurring Az ideiglenes számozásban Thomas bíró hét oldal terjedelmű párhuzamos véleménye újraindítja az oldalszámozást.

nem tudta bizonyítani, hogy ez az abortuszhoz fűződő jog esetében is így lenne; ellenkezőleg, a testület most azt látta bizonyítottanak, hogy az abortuszt az amerikai jogrendszer fennállásának jó része alatt jogellenesnek tekintette. A kilenc, nem választott legfőbb bíró nem vindikálhatja magának azt az alkotmányos jogot, hogy a demokratikus folyamat fölébe helyezkedjék. A SCOTUS a Roe-ítélettel egyoldalúan úgy határozott, hogy az abortusz – legalábbis a magzat életképességének beálltaig – jogszerű az USA teljes területén. A Legfelsőbb Bíróság most helyreállítja saját semlegességét, valamint a nép és választott képviselőinek hatáskörét. Kavanaugh szerint éppígy hibás azt kérni – amint ezt néhány *amicus curiae* tette az ügyben –, hogy a testület nyilvánítsa ki az abortusz abszolút jogellenességét országos hatállyal; az alkotmány ugyanis se nem engedi, se nem tiltja ezt a beavatkozást.⁹¹ Érvelésének végén Kavanaugh fontos részlet tisztázásába fog bele. Úgy véli, hogy a jelen ítélet nem hozza nehéz helyzetbe a jogalkalmazókat. Annak alapján például aligha lehet jogszerűen megtiltani, hogy egy nő valamely szomszédos államba utazva végeztesse művi terhességmegszakítást – hiszen az államok közötti utazás szabadsága nem korlátozható. Hasonlóan könnyen megválaszolható kérdés, vajon az ítélet hatálybalépése előtt végzett abortuszért ki lehet-e szabni valamilyen büntetést: ezt az *ex post facto* elv zárja ki.⁹²

10. HELYES ÍTÉLET, HELYTELEN INDOKOLÁS?

John G. Roberts főbíró (*chief justice*)⁹³ véleménye a *concurring in judgment* műfajába tartozik, amit jelen írás kedvéért 'párhuzamos indokolásként' fordítok. Egyetért az ítélettel, de nem ért egyet az indokolással, sőt a *Roe kontra Wade* ítélet hatályon kívül helyezésével sem.

Roberts érvelésének kiindulópontja lényegében az amerikai jogban jelentős *judicial restraint* (bírói önkorlátozás) elve. Ez megköveteli, hogy az ítélet a keresetben feltett kérdésre szorítkozzon, és kétség esetén a *status quo*t részesítse előnyben. Ez ellen vétett szerinte a SCOTUS a Roe-ítéletben is. Most viszont az elv alkalmazása éppen azt indokolná, hogy a testület a napirendjén szereplő kérdésben a precedensként szolgáló Roe-ítélet megdöntése nélkül határozzon. Roberts szerint ez lehetséges lett volna.⁹⁴

Roberts emlékeztet rá, hogy a Legfelsőbb Bírósághoz intézett kereset eredetileg annak megállapítására irányult, hogy alkotmányos-e bármely olyan jogszabály, amely az életképességet el nem érő magzaton végzett elektív abortuszt

tiltja.⁹⁵ Az inkriminált jogszabály tizenöt hetet, azaz több mint három hónapot enged a várandós nő számára, amely időn belül legálisan megszakíthatja terhességét. Ez a magzat önálló életképességének beállta előtti idő ugyan, de mégsem tekinthető korai időpontnak. Roberts felhívja a figyelmet arra, hogy csupán néhány nemzetközi példa – köztük az egyébként egymástól igencsak különböző Izland, Észak-Korea, Kanada és Kína⁹⁶ – akad arra, hogy az abortuszt a 20. hét után is megengedjék – a legalitás határa általában a 12. hét körül mozog.⁹⁷ Mississippi Állam a perben eleinte maga is csak az életképességi záradék, nem pedig a Roe- és Casey-ítélet teljes hatályon kívül helyezését kérte. Ehhez képest a SCOTUS mégis ezt tette.⁹⁸

A Legfelsőbb Bíróságnak egyedül azt kellett volna vizsgálnia az ügyben, hogy tartható-e az a Roe- és Casey-ítéletben felállított szabály (*rule*), miszerint egy nőnek joga van megszakíttatnia terhességét egészen a magzat életképességének beálltaig. E tekintetben Roberts egyetért a testület többségének véleményével, és megismételve azok érvelését úgy véli, hogy ez a szabály nem tartható, de meg lehet anélkül is változtatni, hogy az abortuszhoz fűződő alkotmányos jog kérdésében általában döntenének.⁹⁹ Amikor a Legfelsőbb Bíróság befogadta a keresetet (*certiorari*), akkor Mississippi egyszerűen megváltoztatta kérelmének tartalmát, és immár a Roe- és Casey-ítélet hatályon kívül helyezését kérte.

Roberts mindamellett úgy véli, hogy az életképességi szabály leválasztása a két fő precedens ítélettől lehetséges és szükséges. Érvelése talán nehezebben követhető az ítéletnél és a párhuzamos véleményeknél. Azt állítja, hogy az általa javasolt leszűkítés nem volna lehetséges, ha a Roe- és a Casey-ítélet kizárólag az életképességi szabályon állna vagy bukna – véleménye szerint azonban nem ez a helyzet. Roberts itt több más ítéletre is hivatkozva a SCOTUS esetjogából úgy véli, hogy az abortuszhoz való jogot a terhes nő magánszférájával kapcsolatos döntéseihez való jog alapozza meg, amelynek gyakorlásába a kormány nem avatkozhat be illetéktelenül. Ha pedig ez így van, akkor a kérdés úgy módosul, vajon a mississippi törvény megtámadott rendelkezése sérti-e a szabad választásnak ezt a jogát. Csupán a választás időbeli feltételeit kellene újrafogalmazni. Az életképesség helyett a határvonalat ott kellene meghúzni, ameddig a nő ésszerűen élhetett volna a választás jogával. Ha nem élt vele, akkor mintegy beletörődött abba, hogy az állam korlátozó normájának hatálya alá fog esni, hallgatólagosan elfogadva az állami beavatkozást. Azt a *Roe v. Wade* is elismerte, hogy a szabad választás joga mellé beléphet, vagy azt felül is írhatja egy adott ponton az államnak az önállóan életképesnek vélelmezett magzat életéhez fűződő érdeke. E pont(ok) meghatározására állította föl a Roe-ítélet a háromtrimeszteres, a Casey-ítélet pedig az életképességi szabályt. Roberts főbíró azt javasolja, hogy a bírák selejtezzék ki ezt a két időzítési kritériumot, de tartsák meg a többit: az abortuszhoz fűződő – korántsem feltétlen – jogot, azaz ne helyezték hatályon kívül

91 597 U. S. ____ (2022) THOMAS, J., concurring 1–3.

92 *Bouie v. City of Columbia*, 378 U. S. 347 (1964). 597 U. S. ____ (2022) Kavanaugh, J., concurring 10.

93 A SCOTUS jelenleg kilenc bírójából hagyományosan egy főbíró van. Legfeljebb *primus inter pares*, néhány igazgatási feladattal és jogkörrel. Az ítéletek meghozatala során nem élvez semmilyen előjogot vagy többet hatáskört a bíróság ügyrendje szerint: <https://www.supremecourt.gov/filingandrules/2023RulesoftheCourt.pdf>, 2023. január 17. Ő elnököli viszont az USA elnöke elleni esetleges *impeachment* eljárás szenátusi szakaszában folyó tárgyalásokat az amerikai alkotmány I. cikk 3. bekezdés értelmében.

94 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 7.

95 Miss. Code §41–41–191. (2018) (4) (b).

96 <https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>, 2023. augusztus 30.

97 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 5.

98 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 1.

99 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 3.

a két előző ítéletet. Így is megállna a Mississippi javára hozott ítélet, hiszen az megengedi az abortuszt, azaz a szabad választás *Roe v. Wade* által védett jogának gyakorlását egészen a tizenötödik hétig.¹⁰⁰ Roberts úgy véli, hogy bárki bármint is vélekedjék a *Roe v. Wade* ítéletről, annak hatályon kívül helyezése „villámcsapás (*jolt*) a jogrendszernek”.¹⁰¹

11. A KÜLÖNVÉLEMÉNY

Tekintsük át ezek után a kisebbségben maradt három bíró, Stephen Breyer, Sonia Sotomayor és Elena Kagan különvéleményét (*dissenting opinion*). Ebben tekintélyük teljes súlyával kiállnak a *Roe*- és a *Casey*-ítélet hatályban tartása mellett: „a *Roe*-ítélet kimondta, a *Casey*-ítélet pedig megerősítette, hogy az alkotmány biztosítja a nőknek azt a jogát, hogy maga döntsön arról, vállal-e gyermeket”; a terhesség első szakaszában a kormányzatnak nincs joga meghozni ezt a döntést a nők helyett, nem gyakorolhat ellenőrzést a nő teste vagy életének alakulása fölött, nem határozhatja meg a nő jövőjét. A SCOTUS egyensúlyt teremtett, ahogyan azt gyakran teszi, amikor bizonyos értékek és célok versengenek egymással. Úgy ítélte meg, hogy az állam megtilthatja az abortuszt a magzati életképesség elérése utáni időszakra, amennyiben a tilalom tartalmaz kivételeket a nő életének vagy egészségének védelme érdekében. Úgy ítélte meg, hogy az állam az életképesség előtt is szabályozhatja az abortuszjelzést különféle, de észszerű módokon; ám az életképesség előtti szakaszban az állam nem gördíthet ’jelentős akadályt’ a nő azon „jogának érvényesülése elé, hogy úgy válassza meg az eljárást”, ahogyan ő (és nem a kormány) helyesnek tartja. A *Dobbs*-ítélet ezt az egyensúlyt felborítja. A szóban forgó mississippi törvény megtiltotta az abortuszt a terhesség 15. hete után. Az ítélet értelmében azonban egy másik állam törvénye ezt akár a fogantatás pillanatától is megteheti. Az államok már fogadtak el ilyen törvényeket, megelőlegezve a jelenlegi ítéletet, és félő, hogy továbbiak is követni fogják. Néhány államban az abortusz minden formájára kiterjednek a restriktív, vagy egyenesen tiltó szabályok. (Itt érdemes megjegyezni, hogy ha a *Dobbs*-ítélet nem, vagy nem ezzel a tartalommal születik meg, akkor ezeket a Legfelsőbb Bíróság előtt alighanem előbb-utóbb megtámadták volna. De a testület jelenlegi összetétele mellett feltételezhető, hogy ugyancsak előbb-utóbb valamelyik perben a *Roe v. Wade* elbukott volna.) Vannak ezek között olyan állami törvények is, amelyek nem tartalmaznak kivételeket még olyan esetre sem, ha a nő nemi erőszak vagy vérfertőzés áldozata.¹⁰² A három bíró úgy véli, hogy az esetjog pálfordulása nem fog itt megállni. A különvélemény szerint a többség egyetlen valódi érve, hogy az abortuszhoz fűződő alkotmányos jognak nincs hagyománya. Ha azonban ezt az érvet komolyan vesszük, akkor vesszélybe kerülnek mindazok a jogok, amelyeket a Legfelsőbb Bírósági esetjog és alkotmányértelmezés révén garantáltak tekintenek egészen a XIX. század közepéig visszamenően. (Jóllehet az ítélet kifejezetten arról biztosít, hogy az ítélet csak

és kizárólag az abortuszról szól.) Ezen a ponton a három bíró éles, részben logikai kihívást intéz az ítélet ellen. Ha a többség komolyan gondolja azt az érvet, miszerint nem ismerhető el alkotmányos jognak semmilyen, az alkotmány szövegében nem szereplő és a nemzet történetében ki nem mutatható, mélyen nem gyökerező szokásjog, akkor valamennyi „addicionális alkotmányos jog (*additional constitutional rights*) fenyegetve van”. Ha nem gondolja komolyan, és csak az abortuszra akarja alkalmazni ezt a kritériumot, akkor viszont képmutató.¹⁰³

Itt ismét érdemes megállni. Az adicionális alkotmányos jogok, amelyek nem szerepelnek sem az alkotmány, sem az alkotmánykiegészítések szövegében, emlékeztetnek Sólyom László ’láthatatlan alkotmányára’ és ezzel együtt az amerikai legfelsőbb bírósági esetjogfejlődésnek a magyar alkotmányértelmezésre gyakorolt hatására. Sólyom akadémiai székfoglalójában egyebek mellett a következőket mondta: „[...] az alkotmánybíráskodás Magyarországon eleve a rendszeralkotás programjával indult. Az Alkotmánybíróság azt tekintette feladatának, hogy az alkotmány és a benne foglalt jogok elvi alapjait értelmezéseiben megfogalmazza, ennek alapján ítéleteivel koherens rendszert alkosson, amely a gyakran napi politikai érdekből módosított alkotmány fölött mint ’láthatatlan alkotmány’ az alkotmányosság biztos mércéjéül szolgál. [...] Laurence H. Tribe [...] a *The Invisible Constitution* című könyv[ében] [...] bemutatja, hogy az amerikai alkotmány fundamentális tételei nincsenek benne a szövegben, a Legfelsőbb Bíróság értelmezései hozták létre őket. A láthatatlan alkotmány itt egy kétszáz éves alkotmányfejlődés frappáns képpel történő megjelenítése. Ez a megbékélt, visszatekintő metafora a magyar alkotmánybíráskodás történetére is alkalmazható lesz majd egyszer. A kezdetben azonban másról volt szó. Aktivizmus és rendszeralkotás édestestvérek voltak.”¹⁰⁴

A *Dobbs*-ítéletet olvasva kitűnik, hogy a szembenálló felek egymást vádolják bírói aktivizmussal. A többségi vélemény szerint a *Roe v. Wade* ügyben eljáró bírák terjeszkedtek túl az alkotmány szövegén és ezzel saját hatáskörükön. A különvéleményt megfogalmazó bírák – és, amint láttuk, a párhuzamos indokolást kifejtő Roberts főbíró – szerint a mostani testület esik ebbe a hibába, amikor hibásan, de legalábbis szükségtelenül saját precedensét rúgja föl.

Itt azonban nincs vége. Miután megcáfolni vélte a többségi ítélet mellett szóló kardinálisnak tekintett érvet, a három bíró elérkezik a legsúlyosabb vádpontokhoz: a precedens megváltoztatásának valódi oka, hogy a bíróság összetétele megváltozott. Ahhoz, hogy ezt megértsük, érdemes egy pillantást vetni a SCOTUS jelenlegi összetételére. A testület jelenleg kilenc tagú. A különvéleményt megfogalmazó három bíró mindegyike demokrata elnök kinevezettje: az időközben nyugdíjba vonult Breyer Clinton, Kagan és Sotomayor bírák pedig Obama elnöké. A másik hat bíró republikánus háttérű. Közülük három, Gorsuch, Kavanaugh és Barrett Trump, a másik három közül egy (Thomas) az idősebb, kettő (Roberts, Alito)

103 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 5.

104 SÓLYOM László: *Normahierarchia az alkotmányban*. Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2014, 11. A Sólyom által idézett mű: Laurence H. TRIBE: *The Invisible Constitution*. Oxford University Press, 2008.

100 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 8–9.

101 597 U. S. ____ (2022) ROBERTS, C. J., concurring in judgment 11.

102 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 1–2.

pedig az ifjabb Bush elnök jelöltje volt.¹⁰⁵ Különösen Kavanaugh és Barrett kinevezése nyomán lehetett számítani arra, hogy a *Roe v. Wade* hatályon kívül helyezésére az első adandó alkalommal sor kerül.¹⁰⁶

A disszidens kisebbség véleményének véleményem szerint alig feltűnő, de lényeges mozzanata nem jogi, hanem (jog)filozófiai jellegű. Mint az imént írtam, az ítélet legfontosabb következménye, hogy az abortuszról szóló jogalkotást visszaadja az állami törvényhozó kezébe. Az állami törvényhozásban pedig az aktuális, választott többség akarata szerint restriktív vagy liberális módon lehet majd szabályozni a kérdést, ahogyan megannyi más tárgykört is. A különvélemény azonban ezt az erőteljes hitvallást tartalmazza: „Olyan alkotmányban hiszünk, amely bizonyos kérdéseket a többség uralma alól kivon”.¹⁰⁷ De mit is vonna ki? Az egyéneknek – köztük a nőknek – a saját életükkel kapcsolatos szabad döntéshez való jogát.¹⁰⁸ Ez azért meglepő fordulat, mert általában a *pro choice*, kevésbé a *pro life* álláspont mellett szokás természetjogi alapon érvelni. A természetjog, vagy az isteni jog szerint az emberi élet felett a többségnek sincs hatalma rendelkezni. A katolikus egyház például éppígy kivonja az élethez való jogot a többség uralma alól, csak éppen ellenkező következtetésre jutva: az abortuszt megengedni sem egyénnek, sem társadalomnak nincs joga.¹⁰⁹ Csakhogy amennyiben az abortuszhoz történő hozzáférést emberi jognak tekintjük, akkor az elidegeníthetetlen jelzőt társítva mellé szintén a természetjog birodalmában találhatjuk magunkat. E kérdésben azonban a testület többsége és kisebbsége elbeszél egymás mellett. Egyikük fő aggodalma, vagy legalábbis érvelése középpontjában sem a magzat, annak mibenléte és esetleges jogai állnak. A konzervatív többség számára a fő csapásirányt az jelenti, hogy visszaadja az államok kezébe az abortusz szabályozásának hatáskörét, miután – legalábbis a maga számára – megnyugtatóan tisztázta, hogy az abortusz mégsem alkotmányos jog. A kisebbség aggodalmának fő, vagy szinte kizárólagos tárgya viszont a nők önrendelkezési jogának és a hozzá fűződő társadalmi várakozásoknak a megőrzése.

A különvélemény ezek után egy másik irányból, a *stare decisis* elvének védelmében bírálja a többségi véleményt.

A Roe-ítélet első húsz évében a Legfelsőbb Bíróság kétszer is kifejezetten megerősítette azt, több alkalommal pedig alkalmazta a jogállamiság jegyében.¹¹⁰ A Casey-ügyben azután a legfőbb bírák ismét megvizsgálták és jóváhagyták a *Roe v. Wade* főbb megállapításait, de egyben precedens értékű ítéletet hoztak a precedenselvről is. A lényeg a kisebbség szerint az, hogy a Casey-ügyben is a tizennegyedik alkotmánykiegészítés talajára helyezkedve erősítette meg a nő szabad választásának jogát. Igaz, hogy nem az alkotmány és módosításai szövegére támaszkodtak, de – teszi hozzá a különvélemény – a házasság intézménye sem szerepel sehol az alkotmányos szövegekben, a SCOTUS annak idején mégis elismerte a házastárs megválasztásának szabad, állami beavatkozástól mentes jogát.¹¹¹ A Casey-ítéletben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az állam nem avatkozhat be az „emberek családi élettel, szülői minőségével és testi épségével kapcsolatos legalapvetőbb döntéseibe”. Az állam nem oldhatja meg a morális és spirituális dilemmát egyszer s mindenkorra oly módon, hogy „a nőt minden választási lehetőségtől megfosztja”.¹¹² A Casey-ítélet az életképességi kritérium bevezetésével haladta meg a Roe-ítéletet, és azt is megengedte az államoknak, hogy már az életképességi kor előtt is ne csak védjék, hanem elő is mozdítsák a magzat megszületését, anélkül azonban, hogy az abortusz elé aránytalan akadályt görgető szabályozást fogadnának el. A Dobbs-ítélet ezzel szemben teljesen figyelmen kívül hagyja a várandós nő szempontjait, és csak „az állam vagy a szövetségi kormány érdekét ismeri el”.¹¹³

Ezen a ponton érzésem szerint a különvélemény csúsztat. Az ítélet ugyanis azzal, hogy visszaadja az államok törvényhozásának ezt a szabályozási tárgykört, nem ebben a kérdésben dönt. Nem új egyensúlyt állít fel vagy rombolja le a régít az állam és a várandós nő érdekei között, hanem azt mondja, hogy az egyensúlyt mostantól kezdve a választott törvényhozók fogalmazhatják meg újra. A Dobbs-ítélet alapján arra is lehetőség van, hogy valamely állam olyan abortuszszersímet iktasson törvénybe, amely a *Roe v. Wade* kritériumainak megfelelő. Egy ilyen feltételezett esetben ‘csupán’ a jogi alap változna: a korai terhesség időszakában a teljes választási szabadságot immár nem az alkotmányos jog, hanem tételes, állami jogszabály biztosítaná.

A különvélemény frontálisan támadja a többség történeti érvelését: hol azt állítva, hogy az helytelen, hol pedig azt, hogy irreleváns. Az utóbbival visszakanyarodunk ahhoz az alapvető kérdéshez, hogy alkotmányos védelemben részesíthető-e olyan jog, amely nem szerepel az alkotmányban és kiegészítéseiben. Ha például a reprodukzív jogokat a tizennegyedik alkotmánykiegészítés szövegezői nem tekintették annak hatálya alá tartozónak, vajon lehet-e ma annak tekinteni? A különvélemény szerint igen, amint ez számos egyéb, később elismert jog esetében történt. (Ezekről a fentiekben szó esett, és

105 <https://www.supremecourt.gov/about/biographies.aspx>, 2023. augusztus 31.

106 Amy DAVIDSON Sorkin: Why Donald Trump Nominated Brett Kavanaugh to the Supreme Court. *The New Yorker*, July 10, 2018. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/why-donald-trump-nominated-brett-kavanaugh-to-the-supreme-court>, 2023. augusztus 31. Stephanie MENCIMER: Amy Coney Barrett Is the Least Experienced Supreme Court Nominee in 30 years. *Mother Jones*, October 23, 2020. <https://www.motherjones.com/politics/2020/10/amy-coney-barrett-is-the-least-experienced-supreme-court-nominee-in-30-years/>, 2023. október 16. Lucien BRUGGEMAN – John SANTUCCI – Katherine FAULDERS: President Trump Nominates Amy Coney Barrett for Supreme Court seat. *ABC News* September 26, 2020. <https://abcnews.go.com/Politics/president-trump-nominates-amy-coney-barrett-supreme-court/story?id=73247654>, 2023. augusztus 31. A SCOTUS jobbra tolódásáról rövid, érdekes elemzés: Amelia THOMSON – DEVEAUX: The Supreme Court Might Have Three Swing Justices Now, *FiftyEight ABC News* July 2, 2019. <https://fiftyeight.com/features/the-supreme-court-might-have-three-swing-justices-now/>, 2023. október 16.

107 „We believe in a Constitution that puts some issues off limits to majority rule.” 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 7.

108 Uo.

109 II. JÁNOS PÁL: *Evangelium vitae* 71.

110 *Akron v. Akron Center for Reproductive Health, Inc.*, 462 U. S. 416, 419–420 (1983). A különvélemény egyéb ítéletekre is hivatkozik, de ezek felsorolását mellőzöm. L. 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting, 8–9.

111 505 U. S., at 847–848. 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 9.

112 505 U. S., at 847–848. 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 10.

113 505 U. S., at 847–848. 597 U. S. ____ (2022) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 12.

a többségi vélemény is 'elszámolt' velük, azt a különbséget állapítva meg, hogy az abortusz azért különleges, mert egy meg nem született emberélet a tét.) Ezen a ponton a különvélemény mélyebbre ás, és megfogalmazza a maga alkotmányértelmezési filozófiáját. Az originalistákkal szemben, a 'lát-hatatlan alkotmány' híveihez közelálló módon arra hívja fel a figyelmet, hogy az alkotmány és kiegészítéseinek megfogalmazói tisztában voltak azzal, hogy az idők változni fognak, és olyan szöveget alkottak, amely alkalmazható lesz a folytonosan változó körülményekre is, századokon át.¹¹⁴ A tizennegyedik kiegészítés megalkotói aligha hitték, hogy fehéreknek és színesbőrűeknek joguk lenne egymással házasságot kötni; mégis, csaknem pontosan száz évvel később a Legfelsőbb Bíróság éppen a tizennegyedik kiegészítés értelmezésével ismerte el e jogukat.¹¹⁵

Az írásomban tárgyalt ítélet nem nélkülözi a szubjektív, érzelmeiktől sem mentes részleteket. Különösen igaz ez a kisebbségben maradt bírák már-már elkeseredett soraira. A különvéleményben odaszúrnak az egyik párhuzamos indokolást jegyző Kavanaugh-nak, aki a 'semlegesség' jegyében akarja az abortusz hatáskörének szabályozását az államoknak visszaadni. A kisebbség visszakérdez: vajon a löfgyvertartást alkotmányos szabadságjognak tartó Kavanaugh azt is a semlegesség megnyilvánulásaként értékelné, ha a SCOTUS az államok hatáskörébe utalná a fegyvertartás korlátozását, és lehetővé tenné például Kalifornia és New York államoknak, hogy mindenféle fegyver tartását betiltsák?¹¹⁶

A kisebbségben maradt bírák értelmezése szerint az alkotmányos jogfejlődés lényege a szabadságjogok progresszív kiterjesztése olyanokra, akik abból addig ki voltak rekesztve. Ebbe a vonulatba illeszkedőnek tartja az azonos neműek 'házasságára' vagy egyáltalán párkapcsolatára vonatkozó ítéletet is.¹¹⁷

A disszidens bírákat nem nyugtatja meg a többségi véleménynek az a fordulata, mely szerint az ítélet csak az abortuszt, és semmilyen más, a SCOTUS által az évtizedek során elismert jogot nem érint. Thomas párhuzamos véleményét tartja aggasztónak, aki felveti, hogy a 'megfelelő anyagi jogi eljárás' (*substantive due process*) doktrínájára felépített ítéleteket is sorban felül lehetne vizsgálni.

114 NLRB v. Noel Canning, 573 U. S. 513, 533–534 (2014) Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 16.

115 Loving v. Virginia, 388 U. S. 1 (1967) 597 U. S. ____ (2022) 17 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 17.

116 Kavanaugh 'konzervatív' nézetéről fegyvertartás ügyben I. German LOPEZ: Brett Kavanaugh's 2nd Amendment views, explained. Vox, Sep 5, 2018. <https://www.vox.com/2018/9/5/17820310/brett-kavanaugh-second-amendment-guns-supreme-court>, 2023. október 16. Kavanaugh egy ugyancsak 2022-es legfelsőbb bírósági ítélet szövegezése során azt a párhuzamos véleményt fogalmazta meg, hogy az államok törvényhozásának jogában áll engedélyhez kötni a fegyverviselést, feltéve, hogy a kriteriumok objektívek és nem olyan szigorúak, hogy tényleges tilalommal érjenek föl. Ahogyan a Roe- és a Casey-ítélet is hagyott jogalkotási mozgásteret az abortusz vonatkozásában az államoknak, hasonló korlátok között. A különbség csupán az, hogy a Legfelsőbb Bíróság jelenleg alkotmány által védett szabadságjogként ismeri el a fegyverviselést a második kiegészítés, de megtagadja ugyanezt az abortusztól a tizennegyedik kiegészítés alapján. L. New York State Rifle & Pistol Assn., Inc. v. Bruen 597 U. S. ____ (2022) Kavanaugh, J., concurring.

117 Lawrence, 539 U. S. 558; Obergefell, 576 U. S. 644 Loving v. Virginia, 388 U. S. 1 (1967) 597 U. S. ____ (2022) 17 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 23.

A kisebbségi vélemény vége felé pedig már megjelennek gazdasági és szociális érvek is: a szociális állam fejletlensége; a gyermekgondozás anyagi támogatásának és az általános társadalombiztosításnak a nagyfokú hiánya; az esetleges szolgáltatások sokak számára nehezen elérhető volta stb.¹¹⁸ Ráadásul a leginkább restriktív szabályozással rendelkező államok költenek a legkevesebbet a nők és gyermekek egészségére.¹¹⁹ A kisebbség számára egyfajta végső érvet az jelenti, hogy a nők csak akkor tudják egyenrangú polgárként elfoglalni a helyüket a társadalomban, ha „reproduktív döntéseik felett teljes ellenőrzést gyakorolhatnak”.¹²⁰

A kisebbség erősen támaszkodik arra az érvre, miszerint az abortuszhoz fűződő jog beépült az egyéni és társadalmi várakozásokba: az emberek bensőséges kapcsolataikat abban a tudatban 'szervezték', hogy ez a lehetőség rendelkezésre áll arra az esetre, ha a 'védekezés' nem lenne sikeres. A restriktió pedig mélyíteni fogja az egyenlőtlenségeket: a tehetősebb nők liberális államba utaznak majd elvégeztetni a beavatkozást, a szegényebbek pedig bajban lesznek.¹²¹

A különvélemény komor záróakkordja ez: a többség könnyelműen bánik a *stare decisis* elvvel. Ha a bíróság saját precedensét dönti meg miután személyi összetétele megváltozott, maga alatt vágja a fát: legitimitása gyengül, mert azt a benyomást kelti, hogy az államhatalomnak ez az ága sem sokban különbözik a másik két, politikai ágtól.¹²²

12. ÖSSZEZÉS ÉS TANULSÁG

Az ítélet talán legmeglepőbb vonása, hogy – némi túlzással – elsősorban nem az abortusztól, de különösen nem a magzati élet védelméről szól. A bírák ugyanis nem vállalják, jobban mondván nem érzik felhatalmazva magukat arra, hogy az élet mibenlétéről nyilatkozzanak. Az egyensúlyt nem a várandós anya és a magzat, hanem az anya és az állam jogai, illetve érdekei között keresik. Mind a többség, mind a disszidens kisebbség érvelésében közös, és tovább öröklődik a Roe- és a Casey-ítéletből ismert, axiómaként kezelt tétel: az államnak érdeke fűződik a magzat életéhez; ez az érdek a terhesség szakaszaitól és egyéb körülményektől függően erősebb vagy gyengébb a nő érdekéhez képest. Ebben a koordináta rendszerben a magzat érdekét tulajdonképpen az állam képviseli. Az eredmény nulla összegű játék: minél fiatalabb a terhesség, annál több joga van a várandós nőnek a terhesség megszakítását választani, és annál kevesebb az államnak ezt a jogot korlátozni. A terhesség előrehaladtával az arány átbillen az állam javára. A Dobbs-ítélet a játéknak nem vet véget, sőt szélesebbre nyitja kimeneteleinek lehetőségét. Az állami törvényhozó akaratát immár nem korlátozza a szövetségi alkotmány. Így a nulla összeg a két szélső ponton is kijöhet: az állam akár teljesen meg-

118 A magánszektorban dolgozóknak csupán húsz százaléka jogosult fizetett gyermekgondozási szabadságra. Közülük a legalacsonyabb keresetű egyegyedbe tartozók között az arány pedig csak nyolc százalék: ahol nagyobb a szükség, ott kisebb a segítség alapon. Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 39.

119 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 42.

120 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 47.

121 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 48., 50.

122 Breyer, Sotomayor, and Kagan, JJ., dissenting 60.

tilthatja, vagy éppen feltétlen joggá teheti az abortuszhoz való hozzáférést. A Legfelsőbb Bíróság ezzel egy amúgy is megosztó kérdésben, egy már egyébként is megosztott társadalomban a további polarizációt erősítő ítéletet hozott. Elvileg előfordulhat majd, hogy két szomszédos állam közül az egyikben soha semmilyen körülmények között, a másikban pedig bármikor, bármilyen körülmények között elvégzik majd a beavatkozást.

Mindebből tehát látható, hogy az ítélet legjobb esetben is csak első pillantásra tekinthető a *pro life* győzelmének a *pro choice* álláspont fölött. De ha valakinek maradtak volna kétségei, akkor ezeket talán eloszlatja az ítélet következő részlete: „Véleményünk alapja nem valamilyen nézet, amely abban foglalt állást, hogy megilleti-e, s ha igen, mikortól a születés előtti életet a születés után élvezett jogok bármelyike. A különvélemény ezzel szemben az emberekre kényszerítene egy bizonyos elméletet arra vonatkozóan, hogy az emberi személyhez

fűződő jogokat mikortól kezdve kell érvényesnek tekinteni. A különvélemény szerint az alkotmány megköveteli az államoktól, hogy a magzatot még a legalapvetőbb joggal, az élethez való joggal is hiján lévőnek tekintsék, legalábbis a várandósság egy önkényesen kijelölt pontjáig”.¹²³

A Dobbs-ítélet tehát nem fogadja el a *Roe v. Wade* óta fennálló paradigmát, de nem is állít másikat a helyébe. A szabályozást átengedi az államoknak. Az ítélet nem a *pro life* álláspont győzelme, hanem az egyik *pro choice* szabályozás felváltása egy másikkal: az állami jogalkotók, az államok választói döntenek a magzati élet-halál kérdésében. Ahogyan a magyar származású amerikai történész, John Lukács írja: ellentétben a fizikai természet világával, a történelemben az inga soha nem pontosan oda lendül vissza, ahonnan kimozdult.

123 Our opinion is not based on any view about if and when prenatal life is entitled to any of the rights enjoyed after birth. The dissent, by contrast, would impose on the people a particular theory about when the rights of personhood begin. According to the dissent, the Constitution requires the States to regard a fetus as lacking even the most basic human right – to live – at least until an arbitrary point in a pregnancy has passed.